

HODNOCENÍ ZMĚN VE ZDANĚNÍ PŘÍJMŮ FYZICKÝCH OSOB V ČR

EVALUATION OF CHANGES IN TAXATION OF INDIVIDUALS IN THE CZECH REPUBLIC

Josef Březina

Anotace:

Príspevek se zabývá pripravovanými zmenami v zákoně o dani z příjmů a dopadem těchto změn na poplatníky. Jsou rozebírány jednotlivé způsoby hodnocení dopadu změn ve zdanění z hlediska příjmů veřejných rozpočtů a změn ve zdanění jednotlivých poplatníků. Jsou zmíněny změny ve zdanění příjmů fyzických osob, pripravované změny pro rok 2006 vládní koalicí i návrhy Občanské demokratické strany. Je nastíněn dopad pripravovaných změn na poplatníky.

Klíčová slova:

osobní důchodová daň, daň z příjmů, daňový mix, daňová kvóta, rovná daň

Abstract:

The article focuses on changes in Income taxation law, which have been preparing recently, analyzing their impact on tax-payers. The author analyses different ways of evaluation of impact of changes in taxation from the view of public budgets and changes in taxation of individual tax-payers. He mentions changes in taxation of income of individuals, changes being prepared by government coalition for 2006 and also proposals of Civil democrats (ODS). The author illustrates impact of changes on tax-payers.

Key words:

personal income tax, income tax, mix of taxes, tax quota, equal tax rate

ÚVOD

Daň z příjmů fyzických osob se v poslední době těší nebývalému zájmu ze strany politiků a médií. Obě nejsilnější politické strany navrhuji kroky, které mají vést ke snížení daňového zatížení poplatníků osobní důchodovou daní. Příspěvek vysvětluje, proč tato daň je předmětem nebývalého zájmu a jaké jsou možnosti hodnotit předpokládané změny v dani z příjmů fyzických osob.

CÍL A METODIKA

Cílem příspěvku je zhodnotit vývoj a stav daně z příjmů fyzických osob a její postavení mezi ostatními daněmi. Potom budou představeny navrhované změny vládní koalicí a nejsilnější opoziční stranou a porovnány dopady navrhovaných změn na příjmové skupiny poplatníků.

VÝSLEDKY

Vývoj daně z příjmů fyzických osob (DPFO) u nás od roku 1993 lze charakterizovat:

- postupným snižováním nejvyšších sazeb ze 43% na současných 32%,
- rozšiřováním položek snižujících základ daně
- zvyšováním nezdavitelných částek
- prodlužováním rozsahu pásem daňové tabulky

- doplňováním výčtu osvobozených příjmů
- zavedením daně stanovené paušální částkou
- zavedením společného zdanění manželů
- podrobná specifikace pro použité daňové prvky, jedná se o zpřesňování podmínek pro využití daňových prvků.

Průběžné doplňování zákona a upřesnění jednotlivých ustanovení vedlo ke stále větší složitosti, kterou lze ilustrovat na vzrůstajícím rozsahu zákona. Zákon o dani z příjmů obsahuje zdanění fyzických i právnických osob a jeho zvětšování dokumentuje tab. 1.

Tab. 1 Rozsah zákona o daních z příjmů v letech 1995 – 2005

Rok	Rozsah v počtu stránek formátu A 4
1995	23
1998	29
2000	30
2002	33
2004	45
2005	56

Podíl daní z příjmů na celkovém daňovém výnosu.

Daňový mix představuje podíl jednotlivých daní na daňových výnosech. Zjednodušeně lze posoudit jednotlivé skupiny daní na celkovém daňovém výnosu. Tab. 2 uvádí výnosy z následujících skupin daní v ČR a u našich sousedů:

- daně z příjmů (fyzických i právnických osob)
- zákonné pojistné (povinné zdravotní pojištění a sociální zabezpečení)
- daně majetkové (daň z nemovitosti, převodové daně a daň silniční)
- daně ze spotřeby (DPH a spotřební daně)

Tab. 2 Podíly daní na celkovém daňovém výnosu (vztaženo k HDP) v %

Země	Daně z příjmů	Zákonné pojistné	Daně majetkové	Daně ze spotřeby	Celkem (daňová kvóta)
ČR	8,90	17,30	0,50	12,60	39,3
Maďarsko	9,50	11,50	0,70	15,80	37,5
Německo	11,40	14,80	0,90	10,60	37,7
Polsko	10,20	10,00	1,10	12,50	33,8
Rakousko	12,40	14,90	0,60	12,40	40,3
Slovensko	7,60	14,70	0,60	12,80	35,7
Průměr	10,00	13,87	0,73	12,78	37,38

Zdroj: Vančurová 2005, doplněna kvóta, údaje se týkají roku 2004

Tab. 2 ukazuje , že v ČR je výnos daní z příjmů pod průměrem střeoevropských zemí, naproti tomu máme nejvyšší podíl povinného pojistného. Náklady na pracovní sílu, což ilustruje součet daně z příjmů a pojistného, patří v ČR k nejvyšším a snížení pojistného není jednoduchou záležitostí. Daň z příjmů fyzických osob představuje asi 60% výnosů daní z příjmů.

Způsoby hodnocení navrhovaných změn ve zdanění fyzických osob

Dopad navrhovaných změn lze vyjádřit více způsoby a na různých úrovních:

- na makroekonomické úrovni se stanovuje předpokládaná změna ročního daňového výnosu,
- na střední úrovni se stanovuje dopad změny na vybrané skupiny poplatníků,
- na nejnižší úrovni se stanovuje dopad změny na jednotlivé poplatníky.

Na nejnižší úrovni jsou vytvářeny modely pro vybrané sociální situace, které v populaci převládají. Na příklad jsou zvoleny úplné a neúplné rodiny s jedním a dvěma vyživovanými dětmi, bezdětná rodina a samostatně žijící osoba, což představuje 6 modelových případů. Ve zvolených modelech porovnáváme dopad změn na rozmezí hrubých ročních příjmů zvolené jednotky. Modely nemůžou zachytit celou skutečnost, jsou zjednodušením skutečnosti a to z těchto důvodů:

- v DPFO je uvedeno celkem 6 nezdanitelných částek a 7 položek snižujících základ daně. Modely nemohou zachytit řádově stovky kombinací uplatnění nezdanitelných částek a snižujících položek. Modely používají obvykle 3 nezdanitelné částky a to základní, na manželku a vyživované dítě (v roce 2005 nahrazeno slevou na dani),
- použité modely nezachycují příjmy osvobozené od daně, které uvádí zákon o daních z příjmů v rozsahu desítek vyjmenovaných příjmů. Osvobozené příjmy snižují efektivní sazbu daně a zvyšují složitost uvedeného zákona,
- Modely nezachycují kombinaci použitých způsobů zdanění poplatníků. Vedle základního způsobu, kterým je u fyzických osob celkové zdanění ročních příjmů, mohou být použity i následující způsoby zdanění:
 - srážková daň, obvykle lineární zdanění 15%,
 - daň stanovená paušální částkou (pro drobné podnikatele),
 - použití samostatného základu daně – lineární sazba 20%,
 - společné zdanění manželů.

Na střední úrovni lze použít výsledky statistického šetření, které uveřejňuje Český statistický úřad. Jedná se o výběrové šetření domácností statistiky rodinných účtů. Zjištěné údaje jsou zpracovány do 10 decilů podle průměrného ročního hrubého příjmu, který připadá na člena sledované rodiny. Další členění výsledků je podle sociální příslušnosti osoby v čele domácnosti, které obsahuje domácnosti zaměstnanců, zemědělců, osob samostatně výdělečně činných a důchodců.

Údaje na makroekonomické úrovni mají velmi malou vypovídací schopnost o dopadu navrhované změny na jednotlivé poplatníky.

Příklad dopadu navrhovaných změn ve zdanění příjmů

Hodnocení dopadu navrhovaných změn v dani z příjmů fyzických osob je zjednodušené, neboť vychází z těchto předpokladů:

- týká se jen individuálního zdanění,
- zahrnuje jen základní nezdanitelnou částku a nezdanitelnou částku na vyživované dítě, alternativně slevu na vyživované dítě,
- nezahrnuje osvobozené příjmy,
- využívá statisticky zjištěné rozdělení hrubých příjmů ze zaměstnání, příjmy ze zaměstnání představují více než 80% celkových zdanitelných příjmů,
- nezahrnuje odčitatelné položky.

Předmětem porovnání jsou 2 návrhy pro rok 2006 a tyto návrhy jsou porovnány se skutečností roku 2005. Jedná se o vládní záměr, vypracovaný Ministerstvem financí a návrh ODS, nazvaný Modrá šance. Základní údaje, použité pro srovnání, uvádí tab. 3.

Tab. 3 Základní údaje daně z příjmů FO použité pro porovnání 2 návrhů

Údaj	Skutečnost 2005	Vládní návrh 2006	Modrá šance 2006
Základní nezdanitelná částka (NČ)	38 040	-	48 000
Základní sleva	-	7 200	
NČ na vyživ. dítě	-	-	24 000
Sleva na vyživ. dítě	6 000	6 000	-
Rozpětí 1. pásma	109 200	121 200	neomezeně
Sazba 1. pásma	15 %	12 %	15 %
Sazba 2. pásma	20 %	19 %	Není použito

Zdroj: Vančurová 2005

Vládní návrh chce pokračovat v nahrazování standardních odpočtů slevami na dani, které jsou výhodné pro poplatníky s nízkými příjmy. Pro rok 2006 je navrhováno nahradit základní nezdanitelnou částku (38 040) základní slevou na dani (7 200). I další úpravy, rozšíření 1. pásma zdanění a snížení sazeb v 1. a 2. pásmu, přináší výhody především nízkopříjmovým a středněpříjmovým skupinám poplatníků. Návrh Modré šance počítá s využitím pouze 2 nezdanitelných částek (základní a na vyživované dítě a používá jedinou sazbu daně ve výši 15 %.

Pro porovnání výše uvedených návrhů je využita struktura hrubých příjmů ze závislé činnosti, zjištěná Českým úřadem statistickým v roce 2003. Byl zvolen poplatník, jehož příjmy ze zaměstnání jsou zdaněny celkovým ročním zdaněním, což odpovídá příjmům z hlavního zaměstnání. Poplatník uplatňuje základní NČ nebo základní slevu a daňové zvýhodnění na 1 vyživované dítě (nebo NČ na vyživované dítě). Základem pro porovnání je struktura hrubých příjmů, která je zdaněna podle podmínek platných v roce 2005, což uvádí tab. 4. Tab. 5 uvádí, jak by stejná struktura příjmů byla zdaněna podle vládních záměrů pro rok 2006. Tab. 6 uvádí zdanění podle záměrů Modré šance. Tab. 7 shrnuje vybrané údaje tab. 4, 5, 6. (budou uvedeny při prezentaci příspěvku) a uvádí absolutní a relativní změnu obou návrhů ve srovnání s rokem 2005. Vzhledem k omezenému rozsahu příspěvku ve sborníku je obsažena v písemné formě ve sborníku pouze tab. 7.

Komentář k tab.7:

Označení sloupce „výsl.daň“ znamená výsledná daň. Záporné hodnoty v těchto sloupcích představují daňový bonus, který je součástí daňového zvýhodnění na vyživované dítě. Při splnění předepsaných podmínek dostává poplatník příspěvek na dítě, což představuje negativní daň.

Označení sloupce „rozd.abs.“ znamená rozdíl absolutní. Představuje rozdíl daně podle návrhu vládního nebo ODS minus daň v roce 2005. Záporná hodnota představuje daňovou úsporu návrhu, kladná hodnota představuje zvýšení daně.

Označení sloupce „rozd.rel“ znamená rozdíl relativní. Představuje rozdíl absolutní vztažený k průměrné hrubé mzdě vyjádřený v %. Záporná hodnota představuje daňovou úsporu, kladná hodnota zvýšení daně.

Označení sloupce „rel.pod.“ znamená relativní podíl a představuje změnu daně vztaženou k průměrné mzdě (sloupec „prům. HM“).

DISKUSE A ZÁVĚR

Z uvedeného porovnání vychází vládní návrh přínosný pro většinu poplatníků. Jedná se o poplatníky s měsíčními příjmy do 30 000 Kč, kteří představují 91 % zaměstnaných osob. Naproti tomu návrh ODS je přínosem pro zaměstnance s měsíčními příjmy nad 20 000 Kč, kteří představují 29% zaměstnaných osob.

Návrh rovné daně zahrnuje i použití jedné sazby u daně z přidané hodnoty (DPH). Navrhovaná sazba 15% by měla rozdílný dopad na skupiny poplatníků a porovnání tohoto příspěvku není úplné. V porovnání není zahrnuto zrušení většiny položek snižujících základ daně. Navržená rovná daň zachovává pouze 2 položky snižující základ daně a to základní a položku na vyživované dítě. Položky zohledňující zdravotní stav (částečná invalidita, plná invalidita, zdravotně těžce poškozený) by se pravděpodobně převedly do oblasti sociálních dávek a zde je možnost spravedlivější podpory zdravotního postižení. Řada položek by byla zrušena bez náhrady a je možno diskutovat o tom, co je spravedlivější.

Současná daň z příjmů je příliš složitá a je záměrem Ministerstva financí ji od roku 2008 zjednodušit. Zjednodušení této daně nespočívá v nahrazení klouzavé progresse jedinou sazbou. Zjednodušení může být dosaženo i jinými opatřeními:

- omezení způsobů zdanění (daň stanovená paušální sazbou, společné zdanění manželů)
- redukce položek snižujících základ daně (6 nezdanitelných částek, 7 odčitatelných položek)
- redukce osvobozených příjmů

Použitá literatura:

1. BŘEZINA, J.: Model pro posouzení změn ve zdanění příjmů fyzických osob. In. Sborník konference „ Teoretické a praktické aspekty veřejných financí“ . Praha , VŠE Praha 2005.
2. Struktura mezd zaměstnanců v roce 2003. Český statistický úřad (www.czso.cz)
3. VANČUROVÁ, A.: Vliv veřejné volby na osobní důchodovou daň-příklad České republiky. In. Sborník konference „ Teoretické a praktické aspekty veřejných financí“ . Praha , VŠE Praha 2005.

Adresa autora:

Ing. Josef Březina, CSc
Česká zemědělská univerzita v Praze
PEF, Katedra obchodu a financí
Kamýcká ul. 129
165 21 Praha – Suchbátka
Tel.: 224382201, E-mail: brezina@pef.czu.cz

Tab. 7 Porovnání vládního návrhu a Modré šance se stavem roku 2005

Společné údaje		základ. srov.-2005			vládní návrh r. 2006			návrh ODS rovná daň		
rozmezí	prům.HM	výsl. daň	rel. pod. %	výsl.daň	rozd.abs.	rozd.rel.	výsl.daň	rozd.abs.	rozd.rel.	
4-5 000	4 970	-323	-0,02	-500	-177	-3,56	0	323	6,50	
5-6 000	5 939	-196	-0,05	-476	-280	-4,72	0	196	3,30	
6-7 000	6 920	-67	-0,05	-373	-306	-4,42	8	76	1,09	
7-8 000	7 949	68	0,07	-265	-333	-4,19	143	76	0,95	
8-9 000	8 993	205	0,33	-156	-361	-4,01	280	76	0,84	
9-10 000	9 912	325	0,67	-59	-385	-3,88	401	76	0,76	
10-11 000	10 046	343	0,88	-45	-388	-3,86	419	76	0,75	
11-12 000	11 094	481	1,43	65	-416	-3,75	556	76	0,68	
12-13 000	12 142	618	1,99	212	-406	-3,34	694	76	0,62	
13-14 000	13 195	756	2,59	387	-369	-2,80	832	76	0,57	
14-15 000	14 250	905	3,14	563	-342	-2,40	970	65	0,46	
15-17 000	15 299	1089	7,01	737	-352	-2,30	1108	19	0,12	
17-20 000	17 863	1537	11,82	1163	-374	-2,09	1445	-92	-0,52	
20-30 000	24 984	2808	29,08	2567	-241	-0,96	2379	-429	-1,72	
30-50 000	38 811	6056	20,09	6037	-19	-0,05	4194	-1862	-4,80	
50-100000	68 402	14342	12,26	14322	-20	-0,03	8078	-6264	-9,16	
nad 100000	172 863	43591	8,77	43571	-20	-0,01	21788	-21803	-12,61	
Součet			100,00							